

УДК 27-788:334.735(477.83/.86) «1920/1939»:930.1

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2025.01.059>

Андрій КЛІШ

*доктор історичних наук, професор
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна*

ORCID:<https://orcid.org/0000-0001-6074-6064>

Юліана ШИНКАРИК

*здобувачка
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Київ, Україна*

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-1629-5910>

РОЛЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНОГО РУХУ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ (1920–1930-ТІ РР.): АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

Анотація. Досліджено роль Греко-католицької церкви у розвитку кооперативного руху у Східній Галичині в 1920–1930-х роках крізь призму сучасної української історіографії. Проаналізовано ключові підходи дослідників до вивчення соціально-економічної та культурно-просвітницької діяльності духовенства в рамках кооперативного руху.

Відзначено участь духовенства у формуванні кооперативів, їхню організаційну підтримку та просвітницьку діяльність, спрямовану на економічну самодостатність українського населення. Охарактеризовано позиції провідних діячів церкви, зокрема митрополита А. Шептицького, щодо кооперативного руху. Розкрито особливості співпраці церкви з українськими кооперативними організаціями в умовах польської національної дискримінації.

Показано вплив кооперативів, організованих за підтримки Греко-католицької церкви, на соціально-економічний розвиток регіону. Досліджено

культурно-просвітницьку роль духовенства у популяризації кооперативної ідеї та залученні широких верств населення до цього руху.

Акцентовано увагу на необхідності подальшого вивчення локальних аспектів кооперативної діяльності, а також порівнянні досвіду Галичини з іншими європейськими регіонами. Визначено перспективи досліджень у контексті інтеграції економічних, соціальних та ідеологічних аспектів кооперативного руху в історіографічний дискурс.

Ключові слова: історіографія, Греко-католицька церква, кооперативний рух, Галичина, міжвоєнний період.

Andrii KLISH

Doctor of History, Professor

Ternopil Volodymyr Hnatiuk

National Pedagogical University

Ternopil, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6074-6064>

Yuliana SHYNKARYK

PhD student

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1629-5910>

THE ROLE OF THE GREEK CATHOLIC CHURCH IN THE DEVELOPMENT OF THE COOPERATIVE MOVEMENT IN EASTERN GALICIA (1920S–1930S): AN ANALYSIS OF MODERN UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY

Abstract. The role of the Greek Catholic Church in the development of the cooperative movement in Eastern Galicia in the 1920s–1930s is examined through the lens of modern Ukrainian historiography. Key approaches of scholars to analyzing the socio-economic, cultural, and educational activities of the clergy within the cooperative movement are reviewed.

The participation of the clergy in establishing cooperatives, providing organizational support, and promoting educational initiatives aimed at ensuring the economic self-sufficiency of the Ukrainian population is highlighted. The positions of prominent church leaders, particularly Metropolitan Andrey Sheptytsky, on the cooperative movement are detailed. The unique aspects of the church's

collaboration with Ukrainian cooperative organizations under conditions of Polish national discrimination are revealed.

The impact of cooperatives supported by the Greek Catholic Church on the socio-economic advancement of the region is demonstrated. The cultural and educational role of the clergy in disseminating the cooperative idea and engaging diverse segments of the population in this movement is explored.

Emphasis is placed on the importance of further investigations into local dimensions of cooperative activities and comparative analyses of Galicia's experience with that of other European regions. Future research opportunities are outlined in the context of integrating the economic, social, and ideological dimensions of the cooperative movement into historiographical discourse.

Keywords: historiography, Greek Catholic Church, cooperative movement, Galicia, interwar period.

Постановка проблеми. Кооперативний рух у Східній Галичині 1920–1930-х років відіграв надзвичайно важливу роль у суспільно-економічному житті українського населення. У міжвоєнний період, коли західноукраїнські землі перебували у складі Польської Республіки, українці стикалися з численними викликами: економічною маргіналізацією, національною дискримінацією, відсутністю доступу до багатьох сфер суспільного життя. У цих умовах кооперація стала ефективним механізмом економічного самозахисту української громади, інструментом боротьби за соціально-економічну самостійність, а також платформою для формування національної свідомості.

Одним із ключових рушіїв розвитку кооперативного руху у Східній Галичині стала Греко-католицька церква. Завдяки авторитету, організаційному потенціалу та активній участі духовенства, церква не лише підтримувала кооперативні ініціативи, а й безпосередньо впливала на їхню структуру, принципи та напрями діяльності. Священники не лише пропагували кооперативну ідею серед селянства, але й брали участь у створенні ощадно-кредитних спілок, господарських товариств та інших економічних структур. Зокрема, митрополит Андрей Шептицький відіграв визначальну роль у впровадженні християнських цінностей у діяльність кооперативів, наголошуючи на важливості солідарності, взаємодопомоги та духовного вдосконалення.

Дослідження взаємодії Греко-католицької церкви та кооперативного руху у міжвоєнний період є важливим не лише для історичної науки, але й для розуміння соціально-економічних процесів, які визначали розвиток українського суспільства в умовах зовнішнього тиску. Сучасна українська історіографія приділяє значну увагу цьому питанню, однак аналіз праць свідчить про потребу систематизації існуючих досліджень, визначення нових перспектив та уточнення окремих аспектів.

Мета цієї статті полягає в аналізі сучасної української історіографії, яка досліджує роль Греко-католицької церкви у розвитку кооперативного руху у Східній Галичині 1920–1930-х років. Основну увагу приділено вивченню ключових праць, які висвітлюють діяльність духовенства у сфері кооперації,

зокрема його участь у заснуванні кооперативів та керівництві ними, а також ідеологічному впливу церкви на цей рух. Завданням статті є виявлення основних тенденцій і підходів у сучасній українській історіографії, оцінка її внеску у вивчення цієї проблематики та окреслення можливих напрямів подальших досліджень.

Аналіз досліджень. Певні аспекти задекларованої проблеми знайшли відображення у праці А. Кліша [Кліш, 2013].

Виклад основного матеріалу. Питання співпраці кооперативних організацій із українською Греко-католицькою церквою висвітлено у монографії Ф. Ковалю «Християнські засади українського кооперативного руху» [Коваль, 2002]. Автор аналізує формування ідеології кооперативного руху, яку називає кооператизмом, і досліджує громадську діяльність таких визначних діячів, як Ю. Павликовський, О. Луцький, А. Мудрик та А. Палій. Значна увага у монографії приділена характеристиці «радянської кооперації», яку автор розглядає як інструмент систематичного знищення українського селянства – як фізичного, так і духовного.

У статті О. Богоніса «Греко-католицьке духовенство і економічне відродження Галичини» [Богоніс, 1996] зазначено, що священнослужителі Греко-католицької церкви відігравали ключову роль в організації економічних і культурно-просвітницьких інституцій, які згодом об'єднувалися у національні союзи та федерації. Це свідчить про значний внесок духовенства у консолідацію української спільноти Галичини.

А. Прокіп у статті «Участь греко-католицької церкви в розбудові кооперативних інституцій Галичини наприкінці XIX – початку XX ст.» [Прокіп, 2010] розглянув історію участі церкви та її представників у кооперативному русі. Він проаналізував причини залучення духовенства до цієї діяльності та визначив економічні й соціальні наслідки їхньої роботи для розвитку західноукраїнського суспільства. Автор дійшов висновку, що греко-католицькі священники відігравали роль ініціаторів економічних перетворень у Східній Галичині, сприяли розвитку кооперації та, відповідно, покращенню матеріального добробуту селянства.

Відомий дослідник кооперативного руху на західноукраїнських землях С. Гелей [Гелей, 2003] зазначає, що Греко-католицька церква відігравала вагомую роль у розвитку української кооперації, активно пропагуючи кооперативну ідею, ініціюючи створення кооперативних організацій у своїх парафіях та долучаючись до їхнього керівництва. У співпраці з такими організаціями, як «Просвіта», «Рідна школа», «Союз українців», «Сільський господар» та іншими, кооперативний рух забезпечував життєво важливі потреби українського суспільства. Особливу увагу приділяв цій діяльності митрополит Андрей Шептицький, який рекомендував керівникам кооперативних організацій активно залучати духовенство до їхньої роботи.

На підтвердження цієї тези, С. Гелей наводить статистичні дані, згідно з якими у 1925 році в кооперативних установах Галичини працювали 626

священників (23,5 % духовенства), з них 502 були членами спостережних рад, а 124 – членами правлінь кооперативів. Греко-католицьке духовенство не лише сприяло економічному розвитку, але й надавало кооперативному руху духовного спрямування, глибини і творчого підходу. Кооперація, у свою чергу, перетворювалася на потужну економічну й політичну силу, яка забезпечувала матеріальну підтримку процесу формування національної самосвідомості українців, їхній боротьбі за громадянські права, економічну самостійність та політичну незалежність.

На думку С. Гелея, основою українського кооперативного руху був християнський світогляд, що вимагав духовного вдосконалення особистості. Християнська віра, як і кооперація, закликала до конкретних справ на благо суспільства. Автор робить висновок, що національно зорієнтоване греко-католицьке духовенство розглядало кооперацію як засіб захисту національних інтересів українців, а також задоволення їхніх культурно-національних і духовних потреб. У довоєнний та міжвоєнний періоди кооперативний рух об'єднував людей на християнських етичних засадах, формуючи структури та інституції, спрямовані на досягнення спільної мети через солідарність і взаємодопомогу [Гелей, 2003, С. 118, 124].

Українська кооперація міжвоєнного періоду в Галичині відігравала вагомую роль у соціально-економічному житті регіону, об'єднуючи 700 тис. членів, що становило 21% усіх кооперативів Польської держави. Завдяки активній діяльності ці кооперативи виходили за межі Галичини, створюючи мережі на Волині, Холмщині, Підляшші та Надсянні, що сприяло консолідації української спільноти в межах нових державних кордонів. Вирішальним чинником у розвитку кооперативного руху стала підтримка митрополита Андрея Шептицького, який не лише пропагував кооперацію у своїх пастирських листах, а й надавав суттєву фінансову допомогу в критичний період 1923–1924 років, коли галичани втратили доступ до австрійських кредитних ресурсів, а польські банки ще не могли їх забезпечити. Його внесок у порятунок ключових кооперативних організацій, таких як «Дністер», «Карпатія» чи «Крайовий союз кредитовий», відображає стратегічний підхід до зміцнення економічної самостійності українців. У своєму виступі на святкуванні Дня кооперації 1934 року Шептицький підкреслив важливість кооперації як засобу примноження економічних сил народу через єдність, організацію та спільну працю, що стало провідною ідеєю для господарського розвитку української громади [Гентош].

У статті Л. Дрогомирецької «Діяльність українських клерикальних організацій Галичини у сфері кооперації (1925–1939)» проаналізовано діяльність клерикальних об'єднань у сфері кооперації у період 1925–1939 рр. Авторка встановлює, що активна співпраця християнських політичних партій з українськими кооперативними організаціями сприяла зміцненню позицій Греко-католицької церкви у суспільному житті Східної Галичини. У статті наголошується, що політичні об'єднання греко-католицького духовенства визнавали ключову роль кооперації у житті українського народу. За умов

національної дискримінації українців, діяльність клерикальних партій була спрямована на правовий захист українських кооперативних організацій від утисків з боку державних і адміністративних структур. Окрему увагу приділено спрямованим на підтримку і розвиток кооперативного руху заходам, які були важливим інструментом економічного зміцнення та захисту національних інтересів українського населення. Така співпраця не лише посилювала суспільно-політичну вагу Греко-католицької церкви, але й сприяла формуванню економічної основи для культурного та національного відродження [Дрогомирецька, 2011].

У 20–30-х роках ХХ ст. серед провідних діячів Греко-католицької церкви сформувалися дві протилежні позиції щодо ставлення до українських кооперативних організацій. Перша, яку представляв станіславський єпископ Григорій Хомишин, полягала в обмеженні співпраці духовенства лише тими кооперативами, що діяли відповідно до католицької ідеології. Цей підхід мав на меті збереження церковного впливу та недопущення поширення ідей, які могли суперечити католицькому світогляду.

Друга позиція, яку поділяв митрополит Андрей Шептицький, була більш відкритою. Вона передбачала активну участь духовенства в українському кооперативному русі з метою протидії ідеологічним течіям, які могли загрожувати позиціям церкви. Шептицький вважав, що така співпраця дозволить не лише зберегти вплив церкви, але й сприятиме економічному зміцненню українського народу, забезпечуючи йому можливість для культурного та національного розвитку [Дрогомирецька, 2003, С. 86].

У статті С. Борчука та О. Дрогобицької «Громадська діяльність духовенства Бойківщини (кінець ХІХ – 30-ті рр. ХХ ст.)» [Борчук, Дрогобицька, 2023] акцентується на значній ролі греко-католицького духовенства у розвитку кооперативного руху в Східній Галичині у 1920–1930-х роках. Особливу увагу приділено громадській діяльності місцевих священників, які відігравали роль лідерів громадської думки, сприяючи економічній самодостатності українських сільських громад. У статті наведено конкретні приклади успішної діяльності духовенства, зокрема, масштабну кампанію о. Чумали у с. Підгородці, яка забезпечила залучення понад 200 нових членів до кооперативів, що свідчить про ефективність зусиль духовенства у популяризації кооперативної ідеї.

Значну увагу автори приділяють ролі місцевих видань, таких як «Стрийська думка», які висвітлювали успіхи кооперативного руху та заохочували населення до участі. Наприклад, завдяки діяльності о. Юліана Левинського у с. Синевідсько Вижнє (зараз – Верхнє Синьовиднє) засновано дві нові українські кооперативи, що сприяло витісненню понад 10 крамниць із неукраїнським капіталом. Організація ощадно-кредитної спілки «Селянська поміч» у с. Сприня стала свідченням високого рівня організаційного таланту духовенства, яке запровадило системний підхід до збору ощадностей, розподіляючи їх по секторах. Таким чином, стаття підкреслює значення греко-католицького духовенства як рушійної сили у соціально-економічних

перетвореннях, що зміцнювали економічні позиції українського населення Східної Галичини.

У статті Р. Вепріва та І. Гнипа «Греко-католицька церква і організація економічного самозахисту українців Галичини у 1920–1930-х роках» [Вепрів, Гнип, 2013] досліджується ключова роль Греко-католицької церкви у формуванні та підтримці системи економічного самозахисту українського населення Східної Галичини в міжвоєнний період. Автори підкреслюють, що в умовах польської політики дискримінації українців Греко-католицька церква виступила не лише духовним, а й соціально-економічним лідером, забезпечуючи підтримку кооперативного руху.

Особливу увагу приділено постаті митрополита Андрея Шептицького, який активно сприяв розбудові українських кооперативів, надавав фінансову підтримку та заохочував духовенство долучатися до роботи у цій сфері. Зазначається, що діяльність греко-католицького духовенства в кооперативних організаціях не лише зміцнювала їхню ефективність, але й сприяла формуванню національної свідомості серед селянства. Автори також аналізують взаємодію церкви з іншими українськими організаціями, такими як «Просвіта» та «Сільський господар», і підкреслюють значення християнської етики у становленні економічної солідарності українського народу.

Митрополит Андрей Шептицький здійснював фінансову підтримку українських промисловців, кооперативів та підприємств, які функціонували без державної допомоги та змушені були вести конкурентну боротьбу на тогочасному ринку. Зокрема, він надав фінансову підтримку власниці фабрики солодошів «Фортуна Нова» Климентині Авдиківич у формі позики та передав в оренду нерухомість на вулиці Кордецького у Львові, що належала йому. Загальний обсяг інвестицій митрополита у це підприємство становив 46 тис. доларів, що свідчить про його прагнення сприяти розвитку українського підприємництва навіть в умовах обмежених ресурсів та складної економічної ситуації [Пасіцька, 2015, С. 74].

Як зазначає О. Лотоцька, у 1926 році серед 1460 кооперативів, що належали до українського Союзу, 44,2% (646 кооперативів) мали священників у складі своїх надзірних рад або дирекцій, що свідчить про високий рівень участі духовенства в кооперативному русі Східної Галичини. Священники не лише займали ключові посади, такі як голова ради, касир чи справник, а й активно долучались до організації різноманітних кооперативних ініціатив, зокрема відкриття хат-читалень, шпихлірів, кас, крамниць, а також організації курсів і навчання кадрів. Така роль священників пояснюється кількома чинниками: відсутністю кваліфікованих кадрів, значним впливом сільського населення, де священник часто був єдиною освіченою особою, а також більшою орієнтацією на господарську діяльність священників, які самі вели господарства. Крім того, духовенство мало тісні зв'язки з національним рухом, що сприяло взаєморозумінню між Церквою та кооперацією, підкреслюючи їхню спільну мету розвитку національного та економічного життя [Лотоцька].

У своїй статті автор аналізує ключову роль Греко-католицької церкви у становленні та розвитку кооперативного руху у Східній Галичині в міжвоєнний період. Зокрема, Баран акцентує увагу на активній участі греко-католицького духовенства у заснуванні кооперативів, підтримці їхньої діяльності та інтеграції кооперативного руху у ширший соціально-економічний та культурний контексти українського суспільства. Автор висвітлює ідеологічний вплив церкви, підкреслюючи, що греко-католицьке духовенство розглядало кооперативи не лише як інструмент економічного захисту українського населення, але і як важливий засіб виховання національної самосвідомості. Значну увагу приділено ролі митрополита Андрея Шептицького, який був одним із ключових ініціаторів залучення духовенства до кооперативного руху. Його ідеї про християнські засади кооперації та соціальну справедливість сформували цілісний підхід до економічної самоорганізації.

У статті також розглядаються приклади співпраці духовенства з кооперативними структурами, такі як участь священників у керівних органах кооперативів, створення ощадно-кредитних установ та просвітницьких програм. Автор наводить конкретні статистичні дані, що підтверджують масштаб участі духовенства у кооперативному русі, а також аналізує виклики, з якими стикалася церква в умовах польської державної політики, спрямованої на утиск української кооперації [Баран, 2022].

У статті Юлії Грабець проаналізовано діяльність греко-католицького духовенства у Східній Галичині в міжвоєнний період у контексті соціально-економічного розвитку регіону за умов інтеграції до складу Польської Республіки. Авторка висвітлює ключові напрями роботи духовенства, зокрема відновлення парафіяльного майна та господарств, упорядкування церковної документації, просвітницьку діяльність серед населення, співпрацю з кооперативами та організаціями, а також надання фінансової допомоги для подолання наслідків післявоєнної кризи. Вказано на значну роль митрополита Андрея Шептицького у підтримці соціально-економічних ініціатив, спрямованих на поліпшення умов життя українців у регіоні. Аналіз базується на архівних матеріалах і сучасних наукових розробках, що дозволяє висвітлити важливість церковної активності для збереження ідентичності та соціальної стабільності українського населення Східної Галичини [Грабець, 2024].

Висновки. Аналіз сучасної української історіографії свідчить про значний інтерес дослідників до теми ролі Греко-католицької церкви у розвитку кооперативного руху у Східній Галичині 1920–1930-х років. Ця проблема розглядається крізь призму різних аспектів: соціально-економічного, культурного, релігійного та національно-політичного. Проведене дослідження дозволило зробити низку узагальнень і висновків.

Сучасна історіографія одностайно визнає вирішальну роль Греко-католицької церкви у формуванні та розвитку кооперативного руху у Східній Галичині. Завдяки високому авторитету серед українського населення, духовенство виступило не лише як ініціатор, але і як активний організатор кооперативної діяльності. Підтримка церкви, особливо під проводом

митрополита Андрея Шептицького, сприяла широкому залученню селянства до кооперативів, що дозволило значно підвищити економічну самостійність української громади.

У сучасних дослідженнях акцентується увага на тому, що кооперативи, створені за сприяння церкви, стали основою економічного самозахисту українців в умовах польської національної дискримінації. Вони забезпечували вирішення нагальних потреб селянства, таких як кредитування, збут сільськогосподарської продукції, доступ до товарів першої необхідності. Водночас кооперативи створювали передумови для зміцнення економічної бази українського національного руху.

Греко-католицьке духовенство не лише сприяло організації кооперативів, але й формувало їх ідеологічне підґрунтя, яке базувалося на християнських етичних засадах. Кооперація розглядалася не лише як економічний інструмент, а й як шлях до духовного вдосконалення, підвищення рівня освіченості та культури населення. У сучасній історіографії наголошується, що церква активно використовувала кооперативи як платформу для виховання національної свідомості та моральних цінностей.

Сучасні українські дослідники висвітлюють тему ролі Греко-католицької церкви у кооперативному русі через різні методологічні призми. Частина праць зосереджується на соціально-економічному аспекті, інші акцентують увагу на ідеологічній та культурній складовій. Це свідчить про міждисциплінарний підхід до проблеми, але також виявляє потребу у більш глибокій інтеграції різних аспектів вивчення.

Аналіз сучасної історіографії дозволяє окреслити перспективні напрями для подальших досліджень. Зокрема, потребують більш детального вивчення локальні особливості участі духовенства у кооперативному русі, порівняння досвіду українських кооперативів із європейськими аналогами, а також аналіз впливу цього руху на формування української національної ідентичності.

Таким чином, Греко-католицька церква у 1920–1930-х роках відіграла багатогранну роль у розвитку кооперативного руху у Східній Галичині. Вона виступила як духовний, організаційний та ідеологічний лідер, сприяючи формуванню економічної самодостатності та національної свідомості українського народу. Сучасна українська історіографія значно поглибила розуміння цієї теми, але водночас залишає відкритими питання, які потребують подальшого дослідження. Це відкриває широкі можливості для інтеграції нових підходів, методологій та перспектив у вивченні взаємодії церкви та кооперативного руху.

Література

1. Баран Б. Роль Греко-католицької церкви у діяльності кооперативів Східної Галичини в 1920–1939 рр. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія «Історичні науки». 2022. Т. 33 (72). № 4. С. 1–5.

2. Богоніс О. Греко-католицьке духовенство і економічне відродження Галичини. «Берестя – 1596» в історичній долі українства: матеріали Всеукраїнської науково-богословської конференції. Тернопіль, 1996. С. 17.
3. Борчук С. М., Дрогобицька О. Я. Громадська діяльність духовенства Бойківщини (кінець XIX – 30-ті рр. XX ст.). *Південний архів (історичні науки)*. Вип. 42. 2023. С.11–16. <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2023-42-2>
4. Вепрів Р., Гнип І. Греко-католицька церква і організація економічного самозахисту українського населення Східної Галичини у міжвоєнний період. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія «Історія». Тернопіль : Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. Вип. 2. Ч. 1. С. 64–71.
5. Гелей С. Для загального добра. Вплив Української Греко-Католицької Церкви на становлення та розвиток кооперативного руху в Галичині. *Дзвін*. 2003. № 4. С. 117–125.
6. Грабець Ю. Діяльність греко-католицького духовенства в контексті соціально-економічного розвитку Східної Галичини після першої світової війни. *Українське релігієзнавство*. Ч. 96. 2024. С. 30–35. <https://doi.org/10.32420/2306-3548/2024.96.04> .
7. Дрогомирецька Л. Діяльність українських клерикальних організацій Галичини у сфері кооперації (1925–1939). *Історія релігій в Україні*. Науковий щорічник. Львів, 2011. С. 453–460.
8. Дрогомирецька Л.Р. Греко-католицьке духовенство Галичини в українському кооперативному русі (1920-1939 рр.). *Вісник Прикарпатського університету*. Історія. Випуск VII. Івано-Франківськ, 2003. С. 77-89.
9. Кліш А. Греко-католицька церква та суспільно-християнські організації у зміцненні кооперативного руху у Східній Галичині (кінець XIX – 30-ті рр. XX ст.): сучасна українська історіографія. *Вісник Львівської комерційної академії*. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. Вип. 11. (Серія – Гуманітарні науки). С. 28–31.
10. Коваль Ф. Християнські засади українського кооперативного руху. Львів: Ахілл, 2002. 104 с.
11. Гентош Л. «Діяльність Шептицького – школа для української спільноти». URL: <https://zbruc.eu/node/79518>
12. Лотоцька О. Роль греко-католицького духовенства у розвитку кооперації Східної Галичини в 20-30-х роках XX століття. URL: <http://nauksgf.wunu.edu.ua/index.php/npsgf/article/view/52/49>
13. Пасіцька О. Андрей Шептицький у контексті суспільно-економічного розвитку Галичини 20–30-х років XX ст. *Науковий вісник Івано-Франківського Богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир»*. Богослов'я / Гол. ред. Р. А. Горбань. Івано-Франківськ: ІФБУ, 2015. Вип.

8: до 150-річчя від дня народження митрополита Андрея Шептицького / відп. ред. О. І. Єгрешій. С. 71–77.

14. Прокіп А. В. Участь греко-католицької церкви в розбудові кооперативних інституцій Галичини наприкінці XIX – початку XX ст. *Вісник Львівської комерційної академії*. Серія «Гуманітарні науки». 2010. Вип. 9. С. 122–129.

References

1. Baran B. Rol' Hreko-katolyts'koyi tserkvy u diyal'nosti kooperatyviv S'khidnoyi Halychyny v 1920–1939 rr. [The role of the Greek Catholic Church in the activities of cooperatives of Eastern Galicia in 1920–1939]. *Vcheni zapysky Tavriys'koho natsional'noho universytetu imeni V.I. Vernads'koho*. Seriya «Istorychni nauky». 2022. T. 33 (72). no. 4. pp. 1–5 (in Ukrainian).
2. Bohonis O. Hreko-katolyts'ke dukhovenstvo i ekonomichne vidrodzhennya Halychyny [The Greek Catholic clergy and the economic revival of Galicia]. «Berestya – 1596» v istorychniy doli ukrayinstva: materialy Vseukrayins'koyi naukovo-bohoslovs'koyi konferentsiyi. Ternopil', 1996. p. 17 (in Ukrainian).
3. Borchuk S. M., Drohobits'ka O. Ya. Hromads'ka diyal'nist' dukhovenstva Boykivshchyny (kinec' XIX – 30-ti rr. XX st.) [Public activity of the clergy of Boykivshchyna (late 19th – 30s of the 20th century)]. *Pivdennyi arkhiv (istorychni nauky)*. vol. 42. 2023. pp. 11–16. <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2023-42-2> (in Ukrainian).
4. Vepriv R., Hnyp I. Hreko-katolyts'ka tserkva i orhanizatsiya ekonomichnoho samooborony ukrayins'koho naselennya S'khidnoyi Halychyny u mizhvo'yenni period [The Greek Catholic Church and the Organization of Economic Self-Defense of the Ukrainian Population of Eastern Galicia in the Interwar Period]. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka*. Seriya «Istoriya». Ternopil': Vydavnytstvo THPU im. V. Hnatyuka, 2013. vol. 2. Ch. 1. pp. 64–71 (in Ukrainian).
5. Helei S. Dlya zahal'noho dobra. Vplyv Ukrayins'koyi Hreko-Katolyts'koyi Tserkvy na stanovlennya ta rozvytok kooperatyvnoho rukhy v Halychyni [For the Common Good. The Influence of the Ukrainian Greek Catholic Church on the Formation and Development of the Cooperative Movement in Galicia]. *Dzvin*. 2003. no 4. pp. 117–125 (in Ukrainian).
6. Hrabets' Yu. Diyal'nist' hreko-katolyts'koho dukhovenstva v konteks' sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku S'khidnoyi Halychyny pislya p'yershoyi svitovoyi viyny [The activities of the Greek Catholic clergy in the context of the socio-economic development of Eastern Galicia after the First World War]. *Ukrayins'ke relihiyeznavstvo*. Ch. 96. 2024. pp. 30–35. <https://doi.org/10.32420/2306-3548/2024.96.04> (in Ukrainian).
7. Drohomirets'ka L. Diyal'nist' ukrayins'kykh klerykal'nykh orhanizatsiy Halychyny u sferi kooperatsiyi (1925–1939) [The activities of Ukrainian clerical organizations of Galicia in the sphere of cooperation (1925–1939)].

- Istoriya relihiy v Ukrayini*. Naukovyy shchorichnyk. L'viv, 2011. pp. 453–460 (in Ukrainian).
8. Drohomirets'ka L.R. Hreko-katolyts'ke dukhovenstvo Halychyny v ukrayins'komu kooperatyvnomu rusi (1920–1939 rr.) [The Greek Catholic clergy of Galicia in the Ukrainian cooperative movement (1920-1939)]. *Visnyk Prykarpats'koho universytetu*. Istoriya. vol. VII. Ivano-Frankivsk, 2003. pp. 77–89 (in Ukrainian).
 9. Klish A. Hreko-katolyts'ka tserkva ta suspil'no-khrystiyans'ki orhanizatsiyi u zmichnenny kooperatyvnoho rukhy u S'khidn'iy Halychyni (kinec' XIX – 30-ti rr. XX st.): suchasna ukrayins'ka istoryohrafiya [The Greek Catholic Church and Social Christian Organizations in Strengthening the Cooperative Movement in Eastern Galicia (late 19th – 1930s): Modern Ukrainian Historiography]. *Visnyk L'vivs'koyi komertsynoyi akademiyi*. L'viv: Vydavnytstvo L'vivs'koyi komertsynoyi akademiyi, 2013. vol. 11. (Seriya – Humanitarny nauky). pp. 28–31 (in Ukrainian).
 10. Koval' F. Khrysty'yanski zasady ukrayins'koho kooperatyvnoho rukhy [Christian Principles of the Ukrainian Cooperative Movement]. L'viv: Akhill, 2002. 104 p. (in Ukrainian).
 11. Hentosh L. «Diyal'nist' Sheptyts'koho – shkola dlya ukrayins'koyi spil'noty» [Liliana Gentosh: «Sheptytsky's Activities – a School for the Ukrainian Community»]. URL: <https://zbruc.eu/node/79518> (in Ukrainian).
 12. Lotots'ka O. Rol' hreko-katolyts'koho dukhovenstva u rozvytku kooperatsiyi S'khidnoyi Halychyny v 20-30-kh rokakh XX stolittya [The Role of the Greek Catholic Clergy in the Development of Cooperation in Eastern Galicia in the 1920s and 1930s.]. URL: <http://naukskf.wunu.edu.ua/index.php/npsgf/article/view/52/49> (in Ukrainian).
 13. Pasits'ka O. Andrey Sheptyts'kyi u konteksti suspil'no-ekonomichnoho rozvytku Halychyny 20–30-kh rokiv XX st. [Andrey Sheptytsky in the Context of the Socio-Economic Development of Galicia in the 1920s–1930s]. *Naukovyy visnyk Ivano-Frankivs'koho Bohoslovs'koho universytetu UHKTs «Dobryy Pastyr»*. *Bohoslov'ya* / Hol. red. R. A. Horban'. Ivano-Frankivsk: IFBU, 2015. vol. 8: do 150-richchya vid dnya narodzhennya mytropolyta Andrey Sheptyts'koho / vidp. red. O. I. Yehreshiy. pp. 71–77 (in Ukrainian).
 14. Prokip A. V. Uchast' hreko-katolyts'koyi tserkvy v rozbudovi kooperatyvnykh instytutsiy Halychyny naprykintsi XIX – pochatku XX st. [The participation of the Greek Catholic Church in the development of cooperative institutions in Galicia in the late 19th – early 20th centuries]. *Visnyk L'vivs'koyi komertsynoyi akademiyi*. Seriya «Humanitarny nauky». 2010. vol. 9. pp. 122–129 (in Ukrainian).